

FiBO

SUOMALAINEN
BAROKKIORKESTERI

Suomalainen barokkiorkesteri (FiBO)
Ritarihuoneen residenssisarja
Syksy 2020

25.-29.11.2020 Die Familie Bach

Toimitus: Aino Jalkanen

Taitto: Paula Susitaival

Kuva: Jaakko Paarvala

KIITOS

Anna ja Signe von Bonsdorffin sukurahasto, Helsingin kaupunki,
opetus- ja kulttuuriministeriö

25.-29.11.2020

DIE FAMILIE BACH

Isä, poika ja kummisetä

Anton Steck, viulu ja liidaus
Suomalainen barokkiorkesteri

Georg Philipp Telemann (1681-1767)

Konsertto kahdelle oboelle ja fagotille, d-molli (TWV 53:D1)

1. Grave
2. Allegro
3. Affettuoso adagio
4. Vivace

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Viulukonsertto a-molli (BWV 1 041)

1. Ei tempomerkintää
2. Andante
3. Allegro assai

Carl Philipp Emanuel Bach (1714-1788)

Sinfonia B-duuri (Wq 182/5)

1. Allegro di molto
2. Poco adagio
3. Presto

Johann Sebastian Bach

Orkesterisarja nro 1, C-duuri (BWV 1 066)

1. Ouverture
2. Courante
3. Gavotte I, II
4. Forlane
5. Menuett I, II
6. Bourrée I, II
7. Passepied I, II

Kuuden sukupolven Bach-musiikkisuku huipentui Johann Sebastianiin ja hänen poikiinsa. Musiikkidynastiat perustuivat mestari-kisälli-malliin, jossa ammatti siirtyi isältä pojalle, ja säveltäjäys oli tämän konsertin Bacheille itsestään selvä rooli. Bachien sukupuu oli harvinaisen massiivinen säveltäjien puutarha, ja Johann Sebastianille tämä suorastaan velvoittava musiikillinen sukutehtävä oli suuren pohdinnan aihe. On selvää, että Bachien suvussa myös naiset olivat aina musisoineet, mutta vaikkapa ranskalaiseen Couperin-musiikkisukuun verrattuna syrjäisessä Thüringenissä sukupuoliroolit olivat perin tiukat.

Johann Sebastian (1685–1750) oli perheensä nuorin lapsi ja jäi orvoksi jo 10-vuotiaana. Hänen isänsä Johann Ambrosius oli tunnettu pikemminkin muusikkona kuin säveltäjänä. Sen sijaan isän serkut Johann Michael (Johann Sebastianin tuleva appiukko) ja Johann Christoph olivat merkittäviä säveltäjiä, joista etenkin jälkimmäinen oli pienelle Johann Sebastianille tärkeä hahmo ja suoranainen esikuva.

Johann Sebastianilla oli yhteensä 10 aikuisikään ehtinyttä lasta kahdesta avioliitosta. Säveltäjinä heistä tunnetaan pojat Wilhelm Friedemann ("Hallen Bach"), Carl Philipp Emanuel ("Berliinin ja Hampurin Bach"), Johann Christoph Friedrich ("Bückeburgin Bach) ja Johann Christian ("Lontoon Bach"). Tässä konsertissa kuullaan musiikkia isä-Bachilta, tämän toiseksi vanhimmalta pojalta Carl Philipp Emanuel Bachilta sekä Georg Philipp Telemannilta, joka oli Carl Philipp Emanuelin kummisetä. Keskimmäisen nimensä poika peri juuri kummisedältään, ja urallaan hän seurasi Telemannia Hampurin kirkkojen musiikinjohtajan virassa.

Telemann ja Bach olivat läheisiä ystäviä. Nuoruusvuosinaan Leipzigin Telemann herätti henkiin taantuneen musiikkiyhdistys Collegium Musicumin, jonka toiminnan Bach vuonna 1729 otti johtaakseen. Yhdistys järjesti kahviloissa avoimia konsertteja, joissa kaupunkilaiset kuuluivat muun muassa konserttoja. Collegium Musicum yliopistolaisista koottuine sangen taitavine muusikkoineen tarjosi Bachille tervetullutta vaihtelua ja maallisen soitinmusiikin areenan ajanjaksona, jona suurin osa hänen energiastaan kului Leipzigin Tuomaskirkon kanttorin vaativassa virassa jumalanpalvelusmusiikin tuottajana ja raastavissa opetustehtävissä.

Jotkut Bachin neljästä orkesterisarjasta ovat syntyneet tai saaneet lopullisen asunsa Collegium Musicumin konsertteja varten, joskaan Bach ei tarkoittanut niistä yhtenäistä kokoelmaa. Sarjoissa muhkeaa alkusoittoa seuraa ranskalaisvaikutteinen tanssisikermä. Ensimmäisessä sarjassa on vilkas tunnelma, mitä korostavat forlanen ja bourréen kaltaiset vauhdikkaat tanssiosat. Passepied-tanssit päättävät laajahkon sarjan arvokkaasti.

Tanssisarjan ohella barokin keskeisiä sävellyslajeja oli konsertto, italialainen uutuus, johon monet saksalaissäveltäjät ihastuivat. Antonio Vivaldin konserttoja nuorena innokkaasti tutkinut Bach sävelsi konserttoja etenkin cembalolle – yhdelle tai useammalle –, mutta hän jätti jälkeensä myös kaksi viulukonserttoa sekä yhden kaksoisviulukonserton. A-molli-viulukonsertto kuuluu hänen rakastetuimpiin konserttosävellyksiinsä. Se on hyvinkin saatettu säveltää Leipzigissa Collegium Musicumille tai sitten joitakin vuosia aiemmin Bachin työskennellessä Köthenin hovissa. Todennäköisesti hän tässäkin tapauksessa otti sen Collegiumin konserttiohjelmaan.

Barokin ajan konsertolla ei ollut turhan tiukkoja raameja, vaan se saattoi pitää sisällään monenlaisia solistisoittimia ja soitinyhdistelmiä. Muuntautumiskykyinen ja uskomattoman monipuolinen Georg Philipp Telemann (1681-1767) oli tässä todellinen taitaja, kuten kahdelle oboelle ja fagotille sävelletty sielukas konsertto osoittaa. Hänellä oli kyky hahmottaa kunkin soittimen ominaislaatu ja saattaa eri instrumentit herkkään vuoropuheluun. Kameleonttimainen Telemann ihastui Pariisissa Jean-Philippe Rameaun oopperatyyliin ja alkoi sulauttaa musiikkiinsa ranskalaisia piirteitä, jotka kuuluvat kyseisessä konsertossa esimerkiksi avausosan majesteettisissa rytmeissä ja hitaan osan läpikuultavissa harmonioissa.

J. S. Bachin pojat edustivat uutta aikakautta, siirtymää barokista kohti klassismia. Se tarkoitti yhtäältä kiihkeää esteettistä murrosta käsityöläissäveltäjästä kohti vapaata taiteilijaa; toisaalta kyse oli heiluriliikkeestä, jossa barokin koueroisesta koristeellisuudesta ja moniäänisyydestä siirryttiin kohti melodisuutta ja yksinkertaisuutta samaan tapaan kuin arkkitehtuuri ja sisustus etenivät 1700-luvun aikana tummasta ja uhkeasta barokista pastellisävvyiseen rokokoon ja selkeitä muotoja tavoittelevaan klassismiin.

Johann Sebastian on musiikinhistorian omaäänisimpiä ja itsepäisimpiä säveltäjiä, joka ammensi luovasti edeltävien vuosisatojen musiikista, vei barokin moniäänisyyden aikalaisia pökerryttävälle tasolle ja ujutti musiikkiinsa valikoituja piirteitä ajankohtaisista tyylivirtauksista. Bachin pojat olivat suoraviivaisemmin kiinni omassa ajassaan. Mitenkään helposti purtavaa ei heidänkään musiikkinsa aikalaisille ollut. Carl Philipp Emanuel (1714-1788) ilmentää kenties kaikkein selkeimmin 1700-luvun puolivälin avantgardea, jonka kokeilukenttänä oli uuden ajan sävellystyyppi sinfonia, abstrakti orkesterimusiikkiteos. Emanuelin jännittävimpiä sävellyksiä ovat vapaaherra Gottfried van Swietenille sävelletyt kuusi sinfoniaa, ns. Hampurin sinfoniat, joista nyt kuuluu viides. Van Swieten oli itävaltalainen diplomaatti ja suuri musiikinrakastaja, joka tuki taloudellisesti niin Haydnia, Mozartia kuin Beethoveniakin – sekä Bachin poikia.

Carl Philipp Emanuelin Hampurin-sinfonioissa on kuultavissa, että mesenaatti on antanut hänelle vapaat kädet, eikä sinfoniailla ole tarvinnut miellyttää soittajia tai yleisöä. Tuloksena on tukku oman aikansa modernismia, äkkiväärää, elohopeamaisesti pyrähtelevää musiikkia, joka testailee tunneilmaisun rajoja: barokin kauneusarvojen sijaan nyt korostuvat oikukkuus ja hypersensitiivisyys. Kolmiosaisen sinfonioiden ääriosat vikuroivat rajusti ja leikittelevät valolla ja varjolla. Hitaissa osissa Emanuel päästää valloilleen klassismia enteilevän silkkisen suloisuuden.

Auli Särkiö-Pitkänen

ANTON STECK

Opiskeltuaan Reinhard Goebelin johdolla Amsterdamissa Anton Steck päätyi soittamaan kolmen mitä maineikkaimman orkesterin konserttimestarina ja solistina: ensin legendaarinen Musica antique Köln, sitten Les Musiciens du Louvre Pariisissa ja lopuksi Concerto Köln. Vuonna 1996 Steck perusti Schuppanzigh Quartet Kölnin, ja vuonna 1997 hän teki johtamisdebyyttinsä.

Anton Steck esiintyy ympäri maailmaa, ja hänen levytyksensä ovat saaneet ylistäviä arvosteluita. Hänen uusimmat cd-levynsä sisältävät vastikään uudelleenlöydettyjä Francesco Cattaneon barokkikonserttoja, Beethovenin viulukonsertton soitetuna käsikirjoituksen ensimmäisestä versiosta ja Ferdinand Riesin jousikvartettojen kokonaislevytyksen neljännen osan. Steckin levytys Beethovenin jousikvartetosta opus 59, numero 3 – soitetuna Beethovenin omilla soittimilla! – on julkaistu Deutsche Grammophon Gesellschaftin (DGG) Complete Beethoven Edition BTHVN2020 -julkaisussa.

Vuonna 2018 Steck luennoi aiheenaan ”portamento” Oxfordin yliopiston Transforming C19 HIP -konferenssissa. Yhdessä norjalaisen fortepianistin Christina Kobbin kanssa hän on kehittänyt uuden tulkinnallisen lähestymistavan ensimmäisen Wienin koulun säveltäjien teoksiin. Vuonna 2000 Steck nimitettiin professoriksi Trossingenin musiikkiyliopistoon, jossa hän opettaa barokkiiviulunsoittoa ja yhtyeen johtamista.

SUOMALAINEN BAROKKIORKESTERI (FiBO)

Tilausteoksia periodisoittimille, tulkintoja perinteisestä ohjelmistosta, rohkeita ja innovatiivisia työskentelytapoja, ainutlaatuisia konseptteja, jotka houkuttelevat erilaisia yleisöjä – FiBO tarjoaa kaiken tämän ja on samalla vaikutusvaltainen toimija pohjoismaisella kulttuurikentällä.

Vuonna 1989 perustettu Suomalainen barokkiorkesteri (FiBO) on vakiinnuttanut asemansa osaksi suomalaista orkesterikenttää. FiBO on vuosien varrella

työskennellyt alan merkittävimpien solistien ja liidereiden kanssa monipuolisen ohjelmiston parissa. Ytimessä on barokkimusiikki, mutta orkesteri tarttuu usein myös muiden aikakausien teoksiin varhaisbarokista aina varhaisromantiikkaan asti. FiBO soittaa myös barokkiorkesterille sävellettyä uutta musiikkia ja on kantaesittänyt useita tilaamiaan teoksia. Ydinkokoonpanon muusikot esiintyvät usein myös kamarimuusikkoina. Laajimmillaan orkesteria kuullaan sinfoniaohjelmiston parissa tai oopperaesityksissä.

Suomalaisella barokkiorkesterilla on oma konserttisarja Helsingin Ritarihuoneen juhluvassa ympäristössä, mutta orkesteri kiertää lisäksi laajasti ympäri Suomea. FiBO on esiintynyt useaan otteeseen kaikilla Suomen merkittävimmillä festivaaleilla, kuten Helsingin juhlaviikoilla, Kuhmon Kamarimusiikissa ja Turun musiikkijuhlilla. Kansainvälisistä konserttiareenoista tutuimmiksi ovat tulleet saksalaiset, itävaltalaiset ja pohjoisen alueen salit.

Suomalainen barokkiorkesteri on ollut koko historiansa ajan monella tavalla edelläkävijä. Kuudennen kerroksen orkesteri -nimellä perustetulla orkesterilla oli aluksi tärkeä rooli barokkiliikkeen tuomisessa Suomeen. Orkesterin taidokkaat esitykset, luova ohjelmistosuunnittelu ja kekseliäät konseptit ovat herättäneet konserttijärjestäjien huomiota Suomessa ja ulkomailla. Lisääntynyt taloudellinen tuki kotimaassa, suosion kasvu ja huomionosoitukset, kuten Vuoden musiikkiteko- ja Vuoden levy -palkinnot, rohkaisevat FiBOa kulkemaan entistäkin innokkaammin omaa polkuaan.

Loppuvuodesta 2017 ilmestynyt FiBO Records -sarjan ensilevy *Moramor amor* on saanut erinomaisen vastaanoton. Se sisältää Johann Sebastian Bachin kolmannen ja viidennen *Brandenburgilaisen konserton*, Vivaldin konserttoja orkesterin omin solistein ja Jukka Tiensuun *Moran*, ensimmäisen suomalaisen suurelle barokkiorkesterille sävelletyn teoksen. FiBO Records -sarjan toinen levy *Helsinki Window* ilmestyi vuoden 2019 alussa ja sisältää barokkisoittimille sävellettyä nykymusiikkia. Levyjä voi ostaa FiBOn omasta verkkokaupasta.

"Ei olisi voinut toivoa hienompaa ja joustavampaa solisteja tukevaa musisointia kuin mitä Suomalainen barokkiorkesteri tarjosi ensivierailullaan Nürnbergin kansainvälisellä urkuviikolla."

Süddeutsche Zeitung / Stephan Schwarz-Peters 10.6.2018 Händelin // *trionfo del tempo e del disinganno* -oratorion esityksestä

Suomalaisen barokkiorkesterin soittajat Die Familie Bach -konserteissa:

1. viulu: Anthony Marini, Anne Pekkala, Anni Elonen

2. viulu: Irma Niskanen, Juha-Pekka Koivisto, Tiina Aho-Erola

Alttoviulu: Tuula Riisalo, Laura Kajander

Sello: Jussi Seppänen

Kontrabasso: Petri Ainali

Cembalo: Annamari Pöhlhő

Luuttu: Eero Palviainen

Oboe: Christopher Palameta, Piia Maunula

Fagotti: Jani Sunnarborg